

(W)ELKE LERAAR LEEST DIT?! MET DE KINDEREN ALLES GOED

In de rubriek (W)elke leraar leest dit?! wordt steeds een boek besproken dat interessant is voor pedagogisch professionals die werkzaam zijn in het domein Kind en Educatie.

Deze keer *Met de kinderen alles goed. Opgroeien in tijden van crises* van Pedro de Bruyckere. Wat zijn de gevolgen van de lockdown voor kinderen? Zijn er leerachterstanden? Zijn er mentale problemen? Hoe kunnen wij kinderen helpen? Dit zijn hele herkenbare vragen, dit vragen we ons allemaal af. Ook Pedro de Bruyckere denkt na over de effecten van crises (meervoud!) op kinderen in zijn nieuwste boek: *Met de kinderen alles goed. Opgroeien in tijden van crises*. De Bruyckere schreef dit boek midden in de pandemie: 'Een tijd waarin wereldwijd scholen dichtgingen, mensen stierven, kinderen en jongeren met hun ouders in lockdown gingen (p.115).' Toch wilde hij 'geen boek schrijven over corona, want er zal leven zijn na dat virus' (p.115).

De flaptekst van het boek luidt als volgt: 'Sommige zaken waar ouders en opvoeders zich zorgen over maken bij jongeren, zijn die zorgen niet waard. In plaats daarvan bestaan er andere crises die minder opvallend zijn, maar juist schadelijkere gevolgen hebben voor de jeugd. In *Met de kinderen alles goed* onderscheidt Pedro De Bruyckere feit van fictie. Is het echt zo erg gesteld met de kinderen en jongeren? En zijn er manieren om hun weerbaarheid te versterken? Dit boek geeft je het antwoord en gaat op zoek naar oplossingen'.

Het is een tamelijk dun boekje van 135 pagina's met, zoals te verwachten van deze auteur, bijna twintig pagina's aan eindnoten met verwijzing naar recente onderzoeken, verantwoording en toelichting. Het bevat slechts drie hoofdstukken, een inleiding en een slot. Hoofdstuk 1 luidt: Over wie hebben we het? Hoofdstuk 2: Over welke crises gaat het? Hoofdstuk 3: Hoe komen we eruit? Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een paragraaf: wat is zinvol om te onthouden?

OVER WIE HEBBEN WE HET?

Tegen alle doemverhalen in, gaat het met de meeste Vlaamse en Nederlandse jongeren relatief goed. Er zijn twee factoren die het meest ervoor kunnen zorgen dat jongeren zich slecht in hun vel voelen: geslacht en gezin (p. 14). Bij geslacht valt op dat jongens vaker een hoger welbevinden hebben dan meisjes. Bij gezin zien we dat jongeren zich vaker minder goed voelen als ze niet in een intact gezin wonen en dan voornamelijk als de ouders apart wonen. De school is geen bepalende factor voor welbevinden, het lijkt erop dat het welbevinden op

school vooral door factoren buiten school bepaald worden (p.15). De meeste kinderen gaan graag naar school. Psychische klachten ontstaan vaak later: bij tieners (12 t/m 17 jaar) in Nederland 5% bij jongvolwassenen (18 t/m 25 jaar) bijna het dubbele 11%. Ook hier zijn het vooral meisjes en jonge vrouwen.

Angst is volgens De Bruyckere een raar beestje, waarbij ouders het beste willen voor hun kinderen, maar wat is genoeg? Naast bekende opvoedstijlen als: *laisser-faire*, autoritair, toegevend of permissieve stijl, autoritaire of democratische opvoedingsstijl, zijn er andere benamingen bijgekomen (p. 30):

- *helikopterouder*;
- *bulldozerouder of snowplow parent*;
- *curlingouder*;
- *tijgerouders*.

Kun je je hierbij iets voorstellen? Het zijn allemaal voorbeelden van overparenting, gekenmerkt door overdreven ouderlijke betrokkenheid en waarbij het 'ook niet altijd duidelijk is of dit nu voor het welbevinden van het kind is, voor het gevoel of het prestige van de ouders of voor beide' (p.30). Wel wijst De Bruyckere op fenomenen die deels ingegeven zijn door opvoedingsonzekerheid (p.31):

- *juridisering: het aanvechten van beslissingen, bijvoorbeeld op school, over de kinderen*;
- *toename van schaduwonderwijs: er is in heel veel landen een hele bijlesindustrie ontstaan*;
- *de fysieke ruimte van kinderen en jongeren lijkt steeds kleiner te worden, waarbij kinderen steeds minder ver uit de buurt van de ouders mogen gaan, of digitaal gevolgd worden*.

De vraag is wat het effect van dit alles is op de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Nogal wat onderzoeken beschrijven eerder een negatief effect. De Bruyckere licht twee uitdagingen in het onderwijs eruit: de dalende lestijd en het stijgend lerarentekort. Zowel in Nederland als in Vlaanderen gaat er minder tijd naar leren, resp. 72 en 74 % is 'time-on-task', dus tijd voor onderwijs, de rest van de tijd gaat naar administratieve taken, maar ook naar orde-verstoringen tijdens de les.

De tweede uitdaging is het lerarentekort. In Vlaanderen stopt de helft van de leraren in het voortgezet onderwijs binnen vijf jaar; in Nederland is dat een derde voor het voortgezet onderwijs en een kwart voor de basisschool (p. 43). Er is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag: wat hieraan te doen? Belangrijk lijkt in elk geval wel om

te starten met het ondersteunen van leraren en zodoende ook met het behouden van diegenen die er al zijn (p. 44). Het ergste is dat bij deze uitdagingen de armste leerlingen vaak de dupe zijn (p.45).

OVER WELKE CRISES GAAT HET?

De Bruyckere onderscheidt vijf categorieën van crises: algemene crises, valse crises, opgeloste crises, kleine brandhaarden en moral panics. Hij gaat dieper in op twee algemene crises die hem na aan het hart liggen: 'unfairness' en verwaarloosde basisvaardigheden. De Bruyckere verkiest 'unfairness' boven termen als ongelijkheid, gelijke kansen of kloof en gaat ook in op de unfairness die corona bloot legt. Ouders uit de middenklasse en hogere klassen lijden aan een zekere verzamelwoede (opportunity hoarding): 'we bedelven ze onder de kansen. Zo creëren we de norm om kinderen de beste school- en hobbyplekken te bezorgen, Het is vaak de beste voorbereiding voor het latere leven, maar in het tegenovergestelde geval wordt de kloof met kinderen die zoveel kansen niet krijgen snel groot' (p.65). Er is volgens De Bruyckere een verband tussen 'het beste voor je kind willen' en de unfairness in onze samenleving. Hij geeft daarvoor drie redenen:

- *wat ouders denken dat het beste is voor hun kind kan behoorlijk verschillen*;
- *de ene ouder heeft een effectievere aanpak dan de andere (denk aan de aanpak bij helpen met huiswerk)*;
- *wat je als ouder kunt doen voor je kind (reizen maken, kinderen naar een vakantiekamp laten gaan)*.

Hij concludeert dat die unfairness vele oorzaken kan hebben en het is wellicht een utopie dat we ooit in een compleet faire samenleving zullen leven. Maar het 'ontslaat ons als samenleving niet van de taak te proberen het leven eerlijker te maken' (p.67).

Een van de crises die De Bruyckere het meest zorgen baart gaat over basisvaardigheden die al eeuwen meegaan: lezen, spreken, luisteren, schrijven, rekenen. In 2018 toont het PISA onderzoek aan dat 24% van de Nederlandse vijftienjarigen laaggeletterd dreigt te worden en 19% van de Vlaamse vijftienjarigen. De Bruyckere haalt onderzoek van Van Keer (Universiteit Gent) aan dat laat zien dat van alle taalvaardigheden luisteren en schrijven het meest getroffen worden. De meeste tijd werd besteed aan spelling en taalbeschouwing. Niet onbelangrijk: hoe meer tijd besteed wordt aan bijvoorbeeld schrijven, hoe beter de leerlingen de eindtermen behalen...' (p.72). Wat betreft rekenen

doen leerlingen in Vlaanderen op de basisschool het meer dan prima; Nederland is een middenmoter en laat al een paar jaar een lichte achteruitgang zien.

Volgens De Bruyckere gaat het dus niet goed met belangrijke basisvaardigheden. Het is een algemene crisis, 'omdat de achteruitgang gemiddeld bij alle leerlingen in alle onderwijsniveaus voelbaar is' (p.75).

HOE KOMEN WE ERUIT?

Het korte antwoord is: Samen bereik je meer. 'Hoe meer ouders, scholen en iedereen die zich rond een kind beweegt de neuzen in dezelfde richting hebben, hoe beter' (p.90). De Bruyckere bespreekt de terugkeer van het collectieve, collective efficacy ten opzichte van self-efficacy en gaat in op Teacher self-efficacy (het geloof van de leraar in zijn capaciteiten om lessen te organiseren en uit te voeren om succesvol doelen te bereiken in een bepaalde context) en collective teacher efficacy (het collectieve geloof van een team lesgevers in hun gezamenlijke mogelijkheden om studenten op een hoger niveau te brengen). Het geloof in eigen kunnen van een schoolteam zou van alle mogelijke ingrepen het grootste positieve effect op het leren van kinderen hebben (p.86).

Ook bespreekt hij het belang van rituelen en routines. Mensen hebben volgens hem rituelen nodig en bovendien zorgen rituelen samen met routines en regels ook voor meer rust thuis en op school. Hij pleit voor het durven schrappen en het durven stellen van prioriteiten. Maar dan wel de goede prioriteiten stellen. Hij geeft het voorbeeld van wat er in Vlaanderen gebeurde met het lesonderwijs. Omdat er steeds meer in het curriculum aan bod kwam, werd de tijd die naar begrijpend lezen ging gehalveerd, met alle gevolgen van dien.

Ten slotte geeft De Bruyckere het advies om kinderen zo weerbaar mogelijk te maken opdat ze kunnen omgaan met crises. Hij onderscheidt de volgende vier elementen van weerbaarheid:

- self-awareness of zelfbewustzijn: bijvoorbeeld goed kunnen reflecteren op jezelf;
- self-management of zelfcontrole: bijvoorbeeld de nodige discipline hebben, doelen kunnen stellen en kunnen monitoren;
- social awareness of sociaal bewustzijn: bijvoorbeeld inlevingsvermogen, herkennen en waarderen verschillen perspectieven;
- social management: bijvoorbeeld kunnen communiceren, samenwerken, beslissingen nemen.

In dit boek geeft hij een selectie tips om aan de weerbaarheid van kinderen te werken, zoals het

belang van het collectieve, het belang van die ene vriend, het belang van die ene volwassene, het belang van de groep, hulp durven zoeken, zorg voor lichaam en geest, stel realistische doelen en leer denkfouten herkennen. Er zullen altijd kinderen en jongeren zijn die blijvend de gevolgen ondervinden van traumatische gebeurtenissen, maar bij de meerderheid komt het goed.

De Bruyckere laat overtuigend zien dat dalende lestijd, lerarentekort, unfairness en verwaarloosde

basisvaardigheden ook al voor de coronacrisis aanwezig waren. In dit boek biedt hij nuchtere en aanbouwde oplossingen waarmee we kinderen, studenten (en onszelf) op korte en langere termijn helpen bij het omgaan van verschillende soorten crises.

LEES HET BOEK

De Bruyckere, P. (2020). *Met de kinderen alles goed: Opgroeien in tijden van crises*. Leuven: Lannoo Campus.

Zie ook zijn blogs <https://pedrodebruyckere.blog> X, Y of Einstein? De blog van Pedro de Bruyckere over onderwijs, jongeren, cultuur en media. Op YouTube geeft hij zelf een toelichting op zijn boek: <https://www.youtube.com/watch?v=jBbKD2Z9cSM>

OVER DE AUTEUR

Dr. Ietje Pauw is lector Narratieve Professionele Identiteit op Hogeschool KPZ.